

**ПРОФ. Д-Р КРАСИМИРА МУТАФОВА –
ИЗСЛЕДОВАТЕЛ, ПРЕПОДАВАТЕЛ, ПРИЯТЕЛ, ДОБЪР ЧОВЕК**

Мария Калицин

PROF., PHD KRASIMIRA MUTAFOVA –
RESEARCHER, TEACHER, FRIEND, GOOD PERSON

Mariya Kalitsin

Когато преди повече от тридесет години Красимира дойде да учи при мен османски език, аз, разбира се, все още не знаех колко дълъг път ни предстои да измением заедно. Много скоро разбрах обаче, че съдбата ме среща с бъдещ османист. Разбрах го по неподправения интерес на новата си ученичка към това донякъде екзотично занимание, по вглеждането ѝ и в най-дребния детайл, по старанието, упоритостта и постоянството, с които се трудеше.

И Красимира стана османист. Тя успя да овладее сложната материя на османския език и палеография до степен да направи огромно количество предимно непубликувани документи от османските канцеларии основа на своите исторически изследвания чрез обработка и прецизен анализ на масов регистров материал, отграничаване и акцентирание върху специфични детайли от разнородните единични документи, внимателно и коректно интерпретиране на текстове от хроники и други наративи. Най-сериозното доказателство за израстването на Красимира в попрището на османистиката е участието ѝ със самостоятелни преводи в излезлите колективни документални сборници „Подбрани османотурски документи за Търново и Търновска каза“ (2 издания), „Извори за историята на град Омуртаг“, „Подбрани османски документи за Севлиево и Севлиевска каза“, както и в намиращата се под печат документална книга „Православни структури на Балканите през XVII – XVIII век (съгласно документи от Истанбулския османски архив)“. И тъй като работихме върху всички тези издания в съавторство, мога да твърдя, че от ученичка, Красимира стана за мен безценен сътрудник, а в немалко случаи – и коректив.

Колкото и значим да е приносът на Красимира Мутафова в издирването, обработването, превода и коментара на османски архивни материали, най-престижна остава многостранната ѝ и многоаспектна изследователска дейност. Нейната научна продукция е с впечатляващи количествени параметри – две монографии – („Старопрестолният Търнов в османската книжнина (XV–XVI в.“) и „Религия и идентичност (християнство и ислям) по българските земи в османската документация през XV–XVIII в.“), както и над 100 заглавия на студии, статии,

научни съобщения, аналитични предговори на документалните сборници и на сборници с материали от научни конференции, рецензии, становища, отзиви, участие в учебници и учебни помагала. Не само количеството на предложените в библиографията ѝ заглавия обаче характеризира авторката като професионалист с голяма тежест и утвърдено място сред специалистите по българска и балканска история през османския период. Без съмнение най-категорично такова място ѝ отнежда интересната, значима и изключително актуална проблематика на нейните творчески изяви, която би могла да се формулира най-общо като „християнство и ислям в българските и балкански земи през XV–XVIII в.“

В тази проблематика авторката навлиза още с докторската си дисертация на тема „Конфесионални отношения между християни и мюсюлмани и ислямизацията в българските земи през XV–XVII в.“ и до момента във всичките си разработки ѝ остава вярна. Тя обаче разширява и обогатява обсега на своите интереси с десетки нови, взаимно допълващи се теми. Без да мога да ги обхвана изцяло и без претенции за изчерпателност, тук бих желала да отбележа по-специално само някои от тях – тези, в които най-ярко се проявява задълбоченият, новаторски и вечно търсещ изследователски профил на Красимира Мутафова.

За първи път в българската историография тя анализира масива от християнски имена в османски подробни описни регистри от XVI в. и използва богатия антропонимичен материал като извор за извеждане на тенденциите в именуването от гледна точка на континуитет и иновации, за изследване душевността на българите и тяхната християнска религиозност.

Показвайки същностните характеристики и специфики на големите етнически и религиозни общности в българските земи – православните християни и правоверните мюсюлмани – тя извежда пред скоби и обръща специално внимание на груповите идентичности в тях – общността на „различните“ християни (павликяни и католици) и общността на ислямските мистични братства и ордени с тяхното силно изразено влияние над конфесионалното съжителство в българските земи и на Балканите.

Безспорна заслуга на Красимира Мутафова представлява разглеждането на различните аспекти на отношенията „власт“ – „поданици“ в Османската империя през XV–XVII в. Въз основа на османски извори от различен характер и регион тя поставя в разработките си и отстоява в научни дискусии тезата за системата на милетите като структурна рамка, определяща положението на официално признатите немюсюлмански религиозни общности в империята, в това число и православната.

Въз основа на неизвестни доскоро и подготвени за печат от колектив с нейно активно участие документи от специализираната османска канцелария „Пископос калемѝ“ Кр. Мутафова работи над оставилата много бели петна или погрешни представи в историографията тема за историята на православната църква на Балканите под османска власт през XVII–XVIII в. Основните аспекти на нейното изследване включват: статута на православните църковни структури и функционира-

нето им в системата на османското управление; взаимоотношенията на Константинополската със Сръбската (Печка) патриаршия и Охридската архиепископия-патриаршия; сложната система от връзки между централната и провинциалната османска власт, висшето и низшето православно духовенство и православно население в края на XVII и XVIII в., манастирите на Балканите – втората организираща система в църковната структура; противоречията между католици и православни, в чиито конфликти като трета страна неизменно се очертава османската власт, и естествено – вписването на православните структури във всекидневието на мултиконфесионалното и полиетнично общество на Балканите.

Когато човек чете и се старае да обхване в цялата ѝ пълнота справката за лекционните курсове на проф. Красимира Мутафова, в съзнанието му натрапливо изплуват понятия като „професионализъм“, „ерудираност“, „работохолизъм“, „опитност“ и още, и още, казано накратко – всеотдайност към попрището на преподавател. Защото става видно, че в течение на години тя щедро е раздавала и продължава да раздава своите знания, умения, идеи и много, много от времето си на своите студенти – редовни и задочни, бакалаври и магистри – от специалностите на Историческия и други факултети на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, както и като хоноруван преподавател в ШУ „Епископ Константин Преславски“, и в университета „Проф. д-р Асен Златаров“ гр. Бургас. Наред с основните дисциплини „История на българските земи през XV–XVII в.“, „История на България, част I (VII–XVII в.)“, „Балканска средновековна история VII–XVII в.“ и „История на Османската империя през XIV–XIX в.“, тя води и впечатляващи по брой и тематично разнообразие специализирани курсове лекции, като „Конфесии и етнически общности на Балканите VII–XVII в.“, „Османската култура на Балканите“, „История и теория на ислямското право“, „Социално-икономически и етнодемографски проблеми в българските земи XV–XVII в.“, „Дипломатическа традиция и практика в Османската империя“, „Конфесионални версии на българската етнична култура“, „Политеизъм, монотеизъм, мистицизъм. Адаптивна основа на религиозните вярвания“, „Етнополитика и религия“, „Религии и религиозни институции на Балканите (XVII–XIX в.)“. Има и още, но се страхувам, че списъкът стана много дълъг. По-добре е да го разнообразим и със споменаването на различните висши училища и институти в чужбина, където тя е чела лекции – в Лодз и Краков (Полша), в Солун (Гърция), в Бурса и Анкара (Турция).

Кр. Мутафова не е само университетски преподавател. Тя е учителят – в най-хубавия, възрожденски смисъл на тази дума, който с всевъзможни извънаудиторни средства се стреми да държи буден интереса на своите ученици към историята и културата на българските земи, който ги ръководи при написването на бакалавърски и магистърски тези, който насочва и окуражава смелчаците докторанти, решили да тръгнат по нелекия път на научните изследвания, който дава много, но и изисква много от тях.

Творческият профил на Красимира Мутафова не би бил завършен без отбелязването на нейното активно участие в различните форми на научен живот и

у нас, и в чужбина – конгреси, симпозиуми, конференции, кръгли маси, на някои от които е организатор. Истински майстор е и на съставянето на научни проекти, в които намират място широк кръг от специалисти, както и студенти.

И ако някой се запита дали извън всичко казано има още нещо, с което Красимира би могла да се справи, отговорът е „да“. Отскоро тя е и директор на Информационно-библиотечна и издателски комплекс към Великотърновския университет. Със съзнанието колко жизнено необходими са за Университета и модерно уредена библиотека, чието предназначение е да бъде не само „дом“ на книгата, но и център на научен живот, и добре функциониращо издателство, тя с много ентузиазъм и творческо въображение се впуска да даде и своя принос за тяхното обновяване.

Накрая ще си позволя да споделя нещо лично. За мен Краси е скъп, незаменим приятел, с когото споделям радостите си, на чието рамо изплаквам болките си, при когото винаги намирам разбиране, утеха и подкрепа. Искам от сърце да ѝ пожелаем много здраве и сили, за да продължава да огрява със светлината си всяко свое начинание, семейството и приятелите си.

8.10.2018 г.
София